

היבטים לשוניים בפרשת פינחס פב

דקדוקי קריאה בפרשת פינחס ובהפטרה ובראשון של מטות

כה יא **בְּקִנְאָוֹ**: הנו"ן רפויה בשוא נח, עם זאת יש להשמיע האל"ף, לא – בְּקִנּוּ. וכן **בְּקִנְאָתִי**: ולא – בְּקִינְתִי

כה יב **שְׁלוֹם**: בחלק מספרי התורה הוא"ו של 'שלום' קטועה¹

כה יג **וְהִיְתָה לָּוֹ**: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק, עם זאת היו"ד בשוא נע. **לְאֵלֶיהֶוּ**: האל"ף כלל אינה נשמעת

כה טו **כָּזְבִי**: הכ"ף בקמץ קטן והבי"ת דגושה; **רֵאשׁ אַמּוֹת בֵּית-אָב בְּמִדְיָן הוּא**: אין להתעכב על **אָב**, ויש להאיץ מעט את קריאת התיבה **בְּמִדְיָן** להסמיכה לתיבה שלפניה שהרי הטפחא היא כאן המפסיק העיקרי

כה יח **כִּי צִרְרִים**: תיבת **כִּי** במונח ואיננה מוקפת לזו שלאחריה. **הַמַּכָּה** בטעם מרכא, **בַּיּוֹם-הַמַּגִּפָּה** הבי"ת רפה. **עַל-דָּבַר-פְּעֹזֹר**: גם כאן וגם בהמשך הפסוק **דְּבַר-בְּמִקְוֹ** ולא במונח כו ג **בְּעִרְבָת**: געיה בעי"ן והרי"ש בשווא נח

כו ה עליית שני

כו ו **הָרְאוּבֵנִי**: האל"ף כלל אינה נשמעת, כאילו כתוב 'הרוּבֵנִי'²

כו ט **קְרִיאֵי הַעֲדָה**: כאן הכתיב הוא **קְרוּאֵי** והקרי **קְרִיאֵי**, בתחילת הספר – הפוך! **בְּעֵדַת-קָרַח**: העמדה קלה בבי"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה, בדומה גם בהמשך פס' י **בְּאַכְלֵי**

כו יד **שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֱלֹף**: יש להאיץ את קריאת תיבת **אֱלֹף** להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע 'שנים ועשרים, אלף ומאתים'. **22,200** ולא **1,222** נכון הדבר גם בהמשך הפרק

כו טז **לְאִזְנֵי**: האל"ף בקמץ קטן

כו יז **לְאִרְוֹד**: הלמ"ד פתוחה

כו כ **לְשִׁלָּה**: במלרע

כו כג **לְפָנָה** במדויקים: הו"ו רפה ללא דגש

כו לג **לֹא-הָיוּ לָוֹ**: טעם נסוג אחור לה"א **מִחֲלָה**: החי"ת בשוא נח ולא בחטף

כו מה **לְחֹבֵר**: החי"ת בסגול ולא בצירי

כו נב עליית שלישי

כו נג **לְאֵלָה**: למ"ד קמוצה

כו נד **וְלַמַּעֲט**: המ"ם בשווא נח

כו נט **יִלְדָה**: יש להיזהר לא להניח את השווא שבלמ"ד, אחרת משנה משמעות. ובמיוחד לקוראים קמץ כפתח.

כו סב **הַתְּפַקְדוֹ**: ה"א בקמץ קטן תי"ו בשוא נח; פ"א בקמץ רחב, והקו"ף בשווא נע

כו סד **לֹא-הָיָה אִישׁ**: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

¹ אינו משנה את הקריאה אבל עלול לבלבל את הקורא

² בחומשים סימנו געיא ברי"ש (עקב ריחוקה מהטעם) שעלולה להטעות לשון, בעיקר מי שרגיל לקרוא כך.

כז ג **בַּעֲדַת-קָרַח**: העמדה קלה בבי"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה. **לֹא-הָיוּ לָוֹ**: טעם נסוג אחרון לה"א

כז ו עליית רביעי

כז יג **וְרֵאִיתָה אֹתָהּ**: הטעם לא עבר לתי"ו³. **וְנֶאֱסַפְתָּ** מלרע, הטעם בתי"ו מקומות נוספים (בפרק זה) שוי"ו ההיפוך לעתיד הפכה למלרע:

וְסִמְכָתָּ וְהֵעַמְדָתָּ וְצוֹיָתָה וְנִתְתָּה

כז יח **רָעָה**: אי הקפדה על קריאת העי"ן כהלכה עלולה לגרור אחריה שינוי משמעות

כז כא **וְשָׂאֵל לָוֹ**: טעם נסוג אחרון לשי"ן

כח א עליית חמישי

כח ד **הַכֶּבֶשׂ אֶחָד**: תיבה **אֶחָד** ללא ה"א הידיעה⁴

כח טז עליית ששי

כח כד **כֶּאֱלֹהֵי**: בלא מעט קהילות קיים מנהג מיותר לפיו הקהל מלווה את בעל הקריאה בזמן שהוא קורא תיבה זו⁵ במקרה כזה ועל מנת לתת לאנשים לשמוע את הקורא, כדאי להמתין מעט לפני קריאתה

כח כו **בְּהַקְרִיבְכֶם**: אזלא-גרש באותה תיבה, גם הבי"ת השנייה בשווא נע. **בְּשִׁבְעַתֵּיכֶם**: הטעמה משנית בעי"ן, מאיילא, צורתו כמו הטפחא. **מְקַרְא-קִדְשׁ**: יש געיא (מתג) במ"ם, עם זאת השוא בקו"ף נח. כן הדבר גם בהמשך.

כט א כט ז **וּבְעֵשׂוֹרֹ**: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע כ-לה: יש לשים לב להבדלים הדקים בין המקראות, פעמים עם וא"ו החיבור ופעמים ללא (לה **בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מְנַחְתָּהּ, מְנַחְתָּם**), לפעמים בלשון יחיד ולפעמים בלשון רבים (לג **בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם**)

כט יב עליית שביעי

כט לה מפטיר

הפטרת פינחס בא"י בשבת יז בתמוז

מלכים א יח מו – יט כא

יח מו **מִתְגַּיְוֹ**: המ"ם בקמץ קטן

יט ג **לִיהוּדָה**: הלמ"ד בחירק מלא, אין לבטא שווא תחת היו"ד. **וַיִּנְחָה**: במלרע

יט ד **כִּי-לֹא-טוֹב**: תיבת **כִּי** מוקפת ולא בתביר

יט ו **מֵרֵאשִׁיתוֹ**: האלף בחטף. **וַיָּשָׁב**: השי"ן בקמץ קטן וכן הדבר גם בפסוק הבא וכן בעניין ובכל מקום **וַיִּקָּם וַיִּרְץ** הקמץ בהברה הסגורה הלא-מוטעמת הוא חטוף.

יט ח **וַיִּקָּם וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתָּה**: טעם טפחא בתיבת **וַיִּקָּם**

יט יב **קוֹל דְּמָמָה דְּקָה**: טעם טפחא בתיבת **קוֹל**

³ כך הוא בד"כ בל"ה בנין קל

⁴ בפרשת תצוה יש שינויים אחדים וכדאי לשים לב

⁵ אולי כי פסוק זה נקרא במפטיר ימים טובים של פסח ובחול המועד פסח...

טו מדְבַרְהָ הַבִּלְתִּית בַּפֶּתַח.

יח וְהִשְׁאֲרֵתִי מִלְרַע

כ אֲשַׁקֶּה-נָא הַשִּׁין בְּשׂוֹא נַע עֶקֶב הַדָּגֶשׁ.

הַפְטֵרַת פִּינְחָס לְבְנֵי חוֹל, יִרְמִיָּהוּ א; ב א-ג:

א א יִרְמִיָּהוּ: הַמ"ם בְּשׂוֹא נַע לְמִרְוֹת מַה שֶּׁנֶּהוּג בְּקֶרֶב רַבִּים לְקִרְא שֵׁם חִירֶק

א ב לְמִלְכּוֹ: הַמ"ם בְּקִמְצָן קֶטֶן

א ג בֶּן-יִאֲשִׁיָּהוּ: הַשִּׁין בְּחִירֶק חֶסֶר וְהִי"ד דְּגוּשָׁה וְקִמְצוּצָה, נִכּוּן הַדָּבָר גַּם לְגַבֵּי צְדִקְיָהוּ

א ה אֲצַרְרָךְ: הַצַּד"י בְּקִמְצָן קֶטֶן, וְהִשׂוֹא בְרִ"שׁ נַח

א ט וַיִּגַּע: בְּמִלְרַע, הִי"ד בַּפֶּתַח לֹא בְּחִירֶק

א י לְנִתְוֹשׁ וְלְנִתְוֹץ: בְּשֵׁתֵי הַמִּילִים הַתִּי"ו רְפוּיָה. וְלִהְיֶה אֲבִיד: הַלִּמ"ד בְּשׂוֹא נַח וַיֵּשׁ לְהַעֲמִיד קְלוּת אֶת קְרִיאַת הַה"א לְמִנּוּעַ הַבְּלַעַת הַאֲל"ף הַחֲטוּפָה: וְל-ה-אֲבִיד

א טו הַנְּגִי: הַשׂוֹא הוּא נַח, עַל אֵף הַקּוּשִׁי. וְעַל כָּל-עָרֵי יְהוּדָה: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת וְעַל

א טז לְאֱלֹהִים: יֵשׁ לְקִרְוֹא לְלֹא אֲל"ף לְלֵהִים

א יז תִּאֲזָר: הַאֲל"ף בְּשׂוֹא נַח. אֲצַוְךָ: כ"ף סוּפִית מוּדַגֶּשֶׁת

א יט וְלֹא-יִזְכָּרוּ לְךָ: טַעַם נִסּוּג אַחֲוֹר לִי"ד וְהַכ"ף אַחֲרֵיהּ בְּשׂוֹא נַע

ב ב וְקִרְאַתְךָ: בְּמַלְעִיל

ב ג יִשְׂרָאֵל לִי: לְהַזְהִיר מִהַבְּלַעַת לִמ"ד (רוּחַ בֵּין הַדְּבָקִים), הַאֲל"ף שֶׁל שֵׁם ה' אֵינָה נִשְׁמַעַת.

יִאֲשְׁמוּ: הַאֲל"ף בְּשׂוֹא נַח

רֵאשׁוֹן שֶׁל מִטּוֹת

יֵשׁ לְשֵׁים לֵב וְלַהֲקַפִּיד עַל הַמְּפִיקִים הַמוֹפִיעִים לְעֵתִים קְרוּבוֹת בְּקִרְיָאָה זֹו וְלֹא לְהִיכַשֵׁל, לְדוּגְמָא, בֵּין 'אִשָּׁה' ל'אִישָׁה':

ל ג אֹו-הַשֶּׁבַע: בְּמַלְעִיל לְאֶסֶר אֲל"ף בְּשׂוֹא נַח, אֵינָה נַחָה וְאֵינָה בַּחֲטָף

ל ה כָּל-גְּדֻרְיָה: כִּבְר שְׁמַעֲתֵי קוּרְאִים 'הַמְּקַפִּידִים' לְבִטָּא יו"ד אַחַר הַרִ"שׁ, מִנְּהַג פְּסוּל מִיִּסּוּדוֹ

שֶׁאֵין לוֹ עַל מַה לְהִישַׁעַן. כְּמוֹבֵן שֶׁנִּכּוּן הַדָּבָר גַּם לְגַבֵּי וְאֶסְרִיָּה

ל ו שְׁמַעוּ: הַשִּׁין בְּקִמְצָן קֶטֶן. וַיִּל: אֵין לְהַשְׁמִיעַ אֶת הַאֲל"ף שֶׁל תַּחִּילַת שֵׁם ה', לְקִרְא כְּאִילוֹ כְּתוּב

'וְדוּנִי'. יִסְלַח-לָהּ: גַּעִיָּה בִּי"ד, עִם זֹאת הַסִּמָּךְ בְּשׂוֹא נַח

ל י שְׁנֵי בְּמִנְחַת שַׁבַּת

וְגִדְרֵי הַנּוֹן בְּצִירֵי

ל יג וְלֹאֶסֶר: הַלִּמ"ד בְּשׂוֹא נַח

ל יד שְׁלִישֵׁי בְּמִנְחַת שַׁבַּת

כָּל-גְּדֻרֵי הַנּוֹן בְּצִירֵי. לְעֵנַת: הַנּוֹן בְּדָגֶשׁ חֶזֶק, לְשׁוֹן עֵינׁוֹי הַנֶּפֶשׁ

זרע שמשון פינחס בן אלעזר. אמרו בסנהדרין (דף פב: ומובא ברש"י כאן) לפי שהשבטים היו מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. ויש לדקדק שנראה שכל טענתם היה שמפני שהוא בן יתרו לכן, אסור לו להרוג, ואינו מובן מדוע דוקא בן יתרו אסור לו להרוג. ויש לתרץ ע"פ מה שאמרו (במדב"ר כ"ג) שבאותה שעה שראה משה שעבדו לפעור, העמיד דיינים שיוכלו לדון את העובדים, ע"ש. ולכך כשראו בני ישראל שפינחס הרג את זמרי, היו סבורים שגם הוא נתמנה לדיין בכדי לדון דיני נפשות, ועל כך נתרעמו בני ישראל, משום דמבואר בסנהדרין (לו: וברש"י שם ד"ה מכל מוס) דמי שיש לו פגם משפחה אינו יכול לדון דיני נפשות וא"כ פינחס שאינו מיוחס האיך הרג את זמרי הלא אינו כשר לדון.

אכן באמת טעו, משום דמעשה של פינחס היה משום קנאות, ולא דבר שתלוי בדיינים, ואדרבה, אמרו (סנהדרין פב:): הבעל ארמית קנאין פוגעים בו, ואם בא לימלך אין מורין לו כן, ונמצא שלא היה זה הלכה שתלוי בדיינים, שהרי זה הלכה ואין מורין כן, ופינחס עשה הכל מדעת עצמו ולא מתוקף של דיינים. ולפי זה מובן המדרש (במדב"ר כא:א): אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, הכוונה, בזה שהיות שעיקר טענת בני ישראל על פינחס היה על כך שלא היה מיוחס ואינו ראוי לדון דיני נפשות, וא"כ לטענתם לא מגיע לו שכר, לכך בכדי להראות לבני ישראל שבדין נטל את שכרו, לכן כשיבשר לעתיד לבוא על הגאולה, הוא גם יהיה המבשר לישראל על המשפחות המיוחסות שבמשך הדורות נתרחקו בכדי לקרבן (ע"י סוף מסכת עדיות), וזה שכרו. וזה מה שאמרו "בדין הוא שיטול שכרו", היינו דאותו הדין שנעשה עמו, כן יהיה לבני ישראל, וזה יהיה על ידו. דכמו הוא אף שלא היה מיוחס עלה לגדולה ונתקרב, כך יהיה שכרו לבשר לישראל דאף שנתרחקו מיוחסין, יתקרבו לה'.

גור אריה צור נר"ו. פִּינְחָס.

לפי המסורה⁶ [ברב הנוסחים] נכתב פִּינְחָס בפסוק זה ב-י' קטנה. כזה: פִּינְחָס

וכן העיד רבי יוסי על רבי פנחס בן יאיר שכך אמר:

[בזוה"ק ברעיא מהימנא: רי"ט]

אמר רבי יוסי, אֲדַכְרְנָא דְבַהַאי אַתְרָא חֲמִינָא לִיה לְרַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר, וְהוּוּ אֲמַר הֲכִי, פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, בְּאֵת י' זְעִירָא. ותרגומו: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי, נִזְכַּרְתִּי שְׁבִמְקוֹם זֶה רֵאִיתִי אֶת רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר, וְהָיָה אֲוִמֹר כֶּד: פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, בְּאוֹת י' קֶטְנָה. והמשיך ר' יוסי להאיר מדבריו של ר' פנחס בן יאיר על פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן:

בְּגִין דְּתַרְוֵין אֶלְפִין בֵּיתֵין רְשִׁימִין, אֶלְפָא בֵּיתָא דְאַתְוֹן רַבְרָבֵין, וְאַלְפָא בֵּיתָא דְאַתְוֹן זְעִירֵין. אַתְוֹן רַבְרָבֵין, אִינֹן בְּעֵלְמָא דְאַתִּי. וְאַתְוֹן זְעִירֵין, אִינֹן בְּעֵלְמָא תַתְאָה. י' זְעִירָא, בְּרִית קַיִמָא קַדִּישָא. כִּיּוֹן דְקַנֵּי פִנְחָס עַל בְּרִית דָּא, אַתְוֹסַף בֵּיה י' זְעִירָא, רְזָא דְבְרִית דָּא.

ותרגומו: משום ששני א"ב רשומים – אלפא ביתא של אותיות גדולות, ואלפא ביתא של אותיות קטנות. אותיות גדולות הן בעולם הבא, ואותיות קטנות הן בעולם התחתון. י' קטנה, אות ברית הקדוש. כיון שפנחס קנא על ברית זו, נתוספה לו י' קטנה, סוד ברית זו. עד כאן דברי הזוה"ק.

ולהאיר הדברים יש לומר כי קנא לי' גדולה של שם ה' מלמעלה, לכן הוסיף לו הקב"ה י' קטנה למטה. והם כנגד הנסים שנעשו לו פה בעולם התחתון.

⁶ לא המסורה לפי המובן הרגיל הערות המסורה המורות על הכתיב והניקוד וכו', אלא מנהג הסופרים.

⁷ א"ה. הכתיב במקרא הוא מלא יו"ד פינחס, אבל במקורות התורה שבעל פה, משום מה הכתיב הוא ללא יו"ד.

ורבו הדיעות במספר הנסים שקרו לו. יש אומרים ששה נסים. יש אומרים עשרה נסים ויש אומרים שנים עשר נסים.

לאומר ששה נסים קרו לו, והיא דעת ר' יוחנן בסנהדרין פב: וזה לשונו: א"ר יוחנן ששה נסים נעשו לו לפינחס, [ומפורטים שם], יהיו הששה עם ארבע אותיות פנח"ס יחד מנין עשרה. והיא היו"ד הקטנה, שהיא בגימטריה עשר.

לאומר עשרה נסים קרו לו, היא דעת ר' אברהם אבן עזרא בסוף פרשת בלק וזה לשונו: יש דרך דרש שנעשו י' נסים לפינחס רק הכתוב לא הזכירם. ועשרה הם כנגד היו"ד הקטנה עצמה. שכן י' בגימטריה עשרה.

לאומר שנים-עשר נסים קרו לו, והיא דעת [בעל תרגום] יונתן בן עוזיאל⁸ בתרגום יונתן בסוף פרשת בלק וזה לשונו: תְּרִיִסְרֵי נָסִין אֲתַעְבִּידוּ לְפִינְחָס בְּזִמְנוּ דְעַל בְּתַר גְּבַרְא בְּרִי יִשְׂרָאֵל לְוֹת מְדִינֵיתָא [ומפורטים שם]. ולתרגומו תהיה היו"ד הקטנה כנגד עשרה מהנסים המפורטים שם, ועוד שני נסים כנגד שתי אותיות המילוי של האות יו"ד, שהם ו"ד. יחד י"ב נסים המורים על יו"ד. היא ה-י' הקטנה.

ועל דרך הרמז והסוד, היו"ד יורה על עשרה נסים ועוד שניים והם שני מלאכי רחמים שנשלחו עם פינחס, להשלים את מספר הנסים לשנים עשר, וכתרגום יונתן בן עוזיאל, כנ"ל. ושניהם משמות ע"ב היוצאים מג' פסוקים של ויטע ויבא ויטע שבפרשת בשלח. (עי' לעומקו של מקרא שם).

האחד הוא השם הק' נלך המופיע בפרשתנו במילה לכו. לְכֹן אָמַר הַנְּיָי נָתַן לְוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלוֹם.

והוא כנגד נתנה עד בלי די, והוא כנגד הנני נתן לו את-בריתי שלום. וכן כוונתו בק"ש בפרשה שניה כנגד המילה וְנָתַתִּי (מִטֶּר אֲרַעְכֶם בְּעֵתוֹ (דברים יא, יד)), כמאמר הזוה"ק. [כמובא בפרשת עקב].

והשני הוא השם הק' נקם, כאומרו בְּקִנְאֹו אֶת-קִנְאֹתִי וכפירוש רש"י בנקמו את נקמותי.

והוא כנגד עשיית נקם בגויים מתוך רחמים על ישראל, וכן כוונתו בק"ש פרשה שלישית כנגד שם י'הו"ה שהוא שם רחמים, בפסוק "אני י'הו"ה" (אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים) וגו'.

ושניהם, נלך ונקם שלימו את ה-י' הקטנה למספר י"ב נסים שנעשו לפינחס, כתרגום יונתן.

דפי פרשת השבוע בר-אילן פינחס פב

וא"ו קטיעה

הרב **שלמה גולן** רב קהילת "מורשה" הדר גנים, פ"ת • ד"ר **יוסי פריץ** גימלאי אוניברסיטת בר אילן – מפעל מק"ג הכתר, ומכללת אורות ישראל.

רשימה זו היא תמצית מתוך מאמר העומד להתפרסם ב"מעיינות", מכללת תלפיות. בין התופעות שנתקדשו בהלכה בכתיבת התנ"ך, ובעיקר בספר תורה שבהיכל, מצויים עניינים רבים הקשורים לצורות הכתיבה של אותיות שונות, כגון: אותיות גדולות, אותיות קטנות, נו"נין מנוזרות, אותיות תלויות, פא"ן לפופות ועוד. אחת מהאותיות המיוחדות היא וא"ו קטועה המצויה בפרשתנו בתיבה "שלום": "הֲנֵי נָתַן לְוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם". וא"ו זו נדרשה בתלמוד (קידושין סו ע"ב),⁹ וממנה למדו שרק כוהן שלם בגופו ושאינו בעל מום כשר לעבודת המקדש:

⁸ לפי המבואר בתלמוד בבלי תחילת מגילה, יונתן בן עוזיאל תרגם רק נביאים. התרגום המופיע על שם יונתן הוא בלשון שונה מאוד מתרגום יונתן לנביאים, ומתרגום אונקלוס. ותרגום יונתן לנביאים דומה בלשונו לתרגום אונקלוס, אינני מעיר על הביטוי המוטעה 'תרגום יונתן', אבל אני מתקן במקצת את הלשון המייחסת לו את התרגום. רשימה זו היא תמצית מתוך מאמר העומד להתפרסם ב"מעיינות", מכללת תלפיות.

בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא: 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום', כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב! אמר רב נחמן: ו"ו דשלום קטיעה היא.

כיצד בדיוק צריכה להיראות וא"ו קטועה? גדולי הפוסקים לא עסקו בסוגיה זו בספרי הדינים שלהם; לא הר"ף בהלכותיו, לא הרא"ש ולא הבית יוסף. גם הרמב"ם, שהרחיב בהלכות ספר תורה, לא הזכיר עניין זה כלל. בהיעדר פסיקה מפורשת מצאו לנכון חכמי מסורה וחכמי הלכה שונים להציע צורות כתיבה שונות לווא"ו הקטועה, וכאן נמנה בקצרה שש מהדרכים שהוצעו.

צורות הכתיבה של וא"ו קטועה¹⁰

א. וא"ו חצויה (חתוכה)
הרמ"ה כותב: "ו"ו דשלום קטיעא היא כמאן דקטועה בפלגיה".¹¹ כוונתו לווא"ו רגילה החתוכה לשתיים (בעקבותיו פירש כך גם הרדב"ז).

ב. וא"ו זעירא (קטנה)
רבינו בחיי מפרש: "וא"ו דשלום קטיעא, ללמדך שאין הברית לכהן אלא כשהוא שלם בלא מום, אבל אם חסר – פסול ... וכן מצינו במסורת: וא"ו דשלום זעיר".

ג. וא"ו קצרה
מנחת שי כותב: "...רגלה קצר...", ומוסיף: "גם ר' אליה המדקדק במאמ' ט' ממסורת המסורת פי' קצוצה מעט מלמטה".

ד. וא"ו כראש י'
על פי המהרש"א כותבים את הווא"ו כאות י' רגילה, וכך מובא גם בפירושו של 'בעל הטורים' לתורה.

ה. וא"ו מורכבת משני חלקים
רבי מנחם די לונזאנו דן באריכות בצורות כתיבה שונות של הווא"ו ודוחה אותן, ובסוף הוא מגיע למסקנה, שהווא"ו נכתבת חצויה: "אבל כותב ראש הווא"ו כדרכו ומושך הקולמוס מעט למטה באלכסון לשמאלו ופוסק. וזהו החלק העליון והוא כעין יו"ד ממש, ואח"כ משלים עליה אורך הווא"ו, ולא יגע בחלק העליון, ונמצא כשמסתכל בשני החלקים יחד וא"ו ממש, אלא שחתכו באמצעה".

ו. וא"ו רגילה
ר' מנחם המאירי קובע ש"בספרי המסורת לא כתבוהו באותיות קטנות".¹²

הווא"ו שחוללה סערה רבתי

לפני כ-500 שנה התנהל באיטליה ויכוח הלכתי סוער בין קהילות שונות באשר לצורת הכתיבה של הווא"ו בספרי התורה. ברוב המכריע של הספרים באותה העת הייתה כתובה וא"ו רגילה, עד לרגע שבו נשמע ערעור על כך, ומייד החלו הרוחות סוערות, והאשמות הדדיות הוטחו בין רבנים שונים אשר פסלו זה את ספריו של זה.

ראשיתם של הדברים בוויכוח הלכתי שהתעורר בעיר רוויגו שבאיטליה, שבה נהגו לבדוק את פרשת השבוע בספר התורה לפני קריאתה בכל שבת. והנה לקראת פרשת פינחס נזדמן למקום אחד הרבנים החשובים, הגאון רבי דוד קורינואלדי, והוא פוּבד ללוות את הספר אל קדמת הבימה כדי לבדוק. להפתעתו גילה שבתובה "שלום" כתובה וא"ו רגילה, ופסק מייד שהספר פסול לקריאה. חיש מהר הפכה פסיקתו לוויכוח הלכתי נוקב סביב השאלה, האם נכונה הייתה הכרעתו לפסול את הספר שבו קראו במשך מאות שנים, ועל דעתם של גדולי הרבנים במקום. הוויכוח התלהט ויצא מכלל שליטה, ועד מהרה הפך למאבק קשה וחרף בין באי בית הכנסת בקהילה ובין רבניה, כשהללו – אוסרים, והללו – מתירים.

כדי לצנן במעט את הרוחות מצאו לנכון פרנסי הקהילה ברוויגו לפנות לרבני ונציה שיחוו את דעתם ההלכתית בנושא. אך פנייתם לא רק שלא שמה קץ לוויכוח, אלא אף החריפה אותו מאוד, והמחלוקת פשטה גם לעיר ונציה עצמה ולערים הסמוכות לה. כל העניין התלהט עד מאוד, עד כדי פגיעה בכבוד התורה באופן חריג. כך קרה, שכאשר נקראו מתפללים לעלות לתורה, היו מהם שסירבו לעשות זאת משום שהווא"ו הייתה כתובה בניגוד להשקפתם. להלן תיאור קצר של הרב אריה ליב מאמסטרדם את שהתרחש:

ויהי היום נתנו המצוה הזאת של לוי' לאחד בחור עכור מזחוחי הלב, וכשעשה החיפוש ראה ב' פ' פנחס וא"ו שבמלת שלום שהיא כתובה וא"ו שלימה ... מיד זדון לבו השיאו וצוה להחזיר את הס"ת הזאת אל מקומו ולהוציא אחרת. ... ויהי היום נטפל עמו חכם אחר כמוהו ... והחזיקו המחלוקת נגד חכמים אחרים שבעיר ... ומיד הוא וחבירו הדליקו אש מחלוקת והגדילה המדורה נגד הקהל עד שנקרא שם המקום תבערה, והבערה ללהב יצאה והתמידו בדרך הזה עשו חלול ה' גדול ברבים.

⁹ ראו גם י' ייבין, **המסורה למקרא**, ירושלים תשס"ג, עמ' 45.

¹⁰ ראו: ש' מועלם, **ספר יריעות שלמה**, בני ברק תשס"ה, ג, עמ' קיז-קכד.

¹¹ **מסורת סייג לתורה**, פרינצה 1751, עמ' עב.

¹² מנחם המאירי, **קריית ספר**, ירושלים תשט"ז, עמ' נז.

במאמר המורחב, שבו גם תצלומים רבים, הצגנו ממצאים של צורת כתיבת הווא"ו בלמעלה מ-150 "מצחפי מסורה"¹³ וספרי תורה, לא רק באיטליה, אלא גם באזורי מסירה אחרים: ספרד, אשכנז, תימן וארצות המזרח. בין היתר ניסינו גם לבדוק כיצד הם כתבו את הווא"ו, והאם כל אחד מהאזורים האלה מתאפיין בצורות כתיבה ייחודיות לו? אלה מקצת מהממצאים:

1. ב-121 מצחפים מסתמנת חלוקה דיכוטומית ברורה בין איטליה, אשכנז וספרד, שבהם מצויה במידה זו או אחרת תופעת הווא"ו הקטועה, ובין האזורים מן המזרח (כולל הכתר) ומתימן, שאינם מכירים כלל שום צורת כתיבה אחרת, ובהם כתובה תמיד וא"ו רגילה.
2. בהעתקה הראשונה נכתבה הווא"ו באחת מהצורות המיוחדות רק ב-29 מצחפים מתוך 99 (שבאיטליה, באשכנז ובספרד): זעירא (12); חצויה (2); קצרה בחלקה התחתון (8); כראש י"ד (3); מורכבת משני חלקים (4). ביתר 70 המצחפים נכתבה וא"ו רגילה.
3. לאחר העברת המצחף לידי המסרן ורישום הערות המסורה הקטנה, התמונה משתנה, ובחלק מהמצחפים תוקן הטקסט לפי הערות המסורה. בולטים במיוחד המצחפים הספרדיים והאשכנזיים, שהכפילו, ואף יותר, את כמות הכתיבה המיוחדת של הווא"ו לאחת מהצורות שמנינו לעיל: בכה"י הספרדיים, קודם לכן היו 9 מצחפים שבהם הווא"ו מיוחדת, ולאחר התיקון עלה מספרם ל-17. בדומה לכך, בכה"י האשכנזיים גדל המספר מ-10 ל-22. לפי זה גדלה כמות הכתיבה המיוחדת של הווא"ו מ-29 ל-49, ועדיין, במחצית מכתבי היד שבדקנו כתובה וא"ו רגילה (בנוסף לכה"י התימניים והמזרחיים שאינם מכירים כלל את התופעה).
4. באשר לספרי התורה ותיקוני הסופרים: כמו במצחפים, כך גם בהם. בכל תשעת ספרי התורה התימניים והמזרחיים כתובה וא"ו רגילה, ואילו בספרדיים, באיטלקיים ובאשכנזיים היא כתובה בצורה מיוחדת ב-21 מהם מתוך 33 (כ-63%): ב-4 ס"ת כתובה וא"ו זעירא; ב-9 היא חצויה; ב-3 וא"ו קצרה וב-5 וא"ו מורכבת.

הלכה למעשה, כל הצורות כשרות בימינו. הספרדים נוהגים לעשותה פסוקה ובאלכסון, האשכנזים נוהגים לכתוב את החלק העליון כווא"ו ולמטה קו קטן, והתימנים כותבים אותה רגילה כשאר כל הווא"וים.¹⁴

כו לג הרב גור-אריה צור נר"ו וְצִלְפַּחַד בֶּן חֲפֵר לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפַּחַד מְחֻלָּה וְנִעְמָה חֲגִלָּה מְלִכָּה וְתָרְצָה:

מְלִכָּה עַל שֵׁם שְׁבָאֲרֵץ תִּגְלָה מַלְכוּתוֹ וְנִקְרָאָה בְּתוֹ עַל שֵׁם הַמְּלוּכָה מְלִכָּה. וְתָרְצָה עַל שֵׁם הָאֲרֶץ, אֲזַ תְּרַצָּה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְתֵיָהּ (ויקרא כו, לד). ואמרו במדרש שנקראת ארץ על שם שמתרצית לקב"ה. ולכן תבעו כולם תנה לנו אחוזה. וְתִקְרְבֵנָה בָּנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן חֲפֵר בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף. בְּרִשׁ"י מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף לְמָה נִאֲמַר, וְהָלָא כִּבְר נִאֲמַר בֶּן מְנַשֶּׁה, אֲלֵא לֹאמַר לְךָ, יוֹסֵף חָבַב אֶת הָאֲרֶץ, שִׁנְאֵמַר וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצַמֹתַי וְגו' (סוף בראשית), וּבְנוֹתַי חָבְבוּ אֶת הָאֲרֶץ, שִׁנְאֵמַר תְּנֵה לָנוּ אַחֲזָה, וְלִלְמַדְךָ שֶׁהֵיוּ כֹלָם צְדִיקִים, שְׁכַל מִי שִׁמְעֵשׂוּ וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים, וּפְרִט לְךָ הַכְּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶם לִיחֹסוּ לְשִׁבְחָה, הֲרִי זֶה צְדִיק בֶּן צְדִיק....

וּאִם כֵּן, יוֹצֵא אִיפּוֹא, לְפִירֵשׁ"י שְׁבַנוֹת צִלְפַּחַד בְּנוֹת צְדִיק הֵן. וְהֲרִי פְרִטָה לְךָ הַתּוֹרָה שֶׁאֲמָרוּ בְּנוֹתַי כִּי בְּחֻטְאֵי מֵת, וְעוֹד שֶׁהֵבִיא רִשׁ"י דַּעַת ר"ע שִׁמְקוֹשֵׁשׁ הִיָּה, וְדַעַת ר"ש שֶׁמֵּהִמְעַפִּילִים הִיָּה, וְמָה הוּא זֶה שֶׁפִּירֵשׁ כִּאֵן צְדִיק בֶּן צְדִיק. וְלַעֲוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לֹאמַר שֶׁכּוֹוֹנְתוֹ בּוֹזֵה שֶׁהֵיוּ צְדִיקוֹת בְּנוֹת יוֹסֵף הַצְדִיק, בְּדִילוֹג עַל צִלְפַּחַד. וְלִכֵּן פִּירֵט לְךָ הַכְּתוּב לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף. וְכִדְבָרֵי רִשׁ"י שִׁיּוֹסֵף חָבַב אֶת הָאֲרֶץ, שִׁנְאֵמַר וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצַמֹתַי וְגו', וּבְנוֹתַי חָבְבוּ אֶת הָאֲרֶץ, שִׁנְאֵמַר תְּנֵה לָנוּ אַחֲזָה. וְלֵא כִּצִּלְפַּחַד שֶׁבְחָטְאוּ מֵת. אוּ פֶלֶךְ לְדַרְךְ זֶה, שֶׁבְדָּבָר זֶה הִיָּה צִלְפַּחַד צְדִיק שֶׁגַם הוּא חָיֵב אֶת הָאֲרֶץ וְלִכֵּן רָצָה לְהַעֲפִיל אֵלֶיהָ אִפִּילוֹ שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹת שֶׁהָאֵהָבָה מִקְלַקְלַת אֶת הַשׁוֹרָה. וְעוֹד אִפְשָׁר לֹאמַר שֶׁבְחָטְאוּ מֵת וּמִיתָתוֹ הִיא כְּפָרְתוֹ וּמֵת בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה וְלִכֵּן שֶׁפִּיר נִקְרָאוֹת צְדִיק בֶּן צְדִיק.

לְמָה יִגְרַע שֵׁם אֲבִינוֹ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחַתוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תְּנָה לָנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִינוֹ.

¹³ "מצחף מסורה" הוא תבנית המסירה שבה הטקסט מלווה במסורה קטנה וגדולה. ראו מ' כהן, "מהו 'נוסח המסורה', ומה היקף אחיזתו בתולדות המסירה של יה"ב?", עיוני מקרא ופרשנות, ב, ר"ג תשמ"ו, עמ' 232.

¹⁴ מועלם, ספר יריעות שלמה, עמ' קכא.

כאן נאמר לְמַה יִגְרַע. ובטמאים לנפש אדם לגבי קרבן פסח נאמר (במדבר ט, ז) לְמַה יִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת קָרְבָּן ה' בְּמַעְדוֹ. ויש ליתן טעם מדוע הישווה הכתוב את שתי הלשונות בשני ענינים השונים לכאורה זה מזה, לומר לְמַה יִגְרַע לְמַה נִגְרַע. ויִדְרָא לְמַעַן בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל רִש"י בְּשֵׁנֵי הַמְקוּמוֹת שֶׁגַם בְּטַמְאִים לְנֶפֶשׁ וְגַם בְּבִנּוֹת צִלְפַּחַד הִיָּה רֵאשִׁי שִׁיכְתַב הַעֲנִין עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אֲלֵא שֶׁזָּכְרוּ אֵלּוּ שִׁיכְתַב עַל יָדָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ לְמַה יִגְרַע לְמַה נִגְרַע. לְמַה תִּגְרַע זְכוּתָנוּ שִׁיכְתַב הַעֲנִין עַל יְדֵינוּ. וְזֶה הִיא הַזְכוּת זֶה זְכוּת שֶׁל יוֹסֵף שֶׁדְּבַקָּה בָּהֶם, וְכִפִּי שֶׁפִּירַשׁ רִש"י כִּנ"ל שִׁיּוֹסֵף חָבַב אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר וְהֶעֱלִיתָם אֶת עַצְמוֹתַי וְגו', וּבִנּוֹתַי חָבְבוּ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר תִּנַּח לָנוּ אַחֲזָה. וְלִמָּאן דָּאִמְרַן בְּגִמְרָא (סוכה כה.) אֹתָם אֲנָשִׁים מִי הֵיוּ נוֹשְׂאֵי אַרְוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הֵיוּ דְבָרֵי ר' יוֹסֵי הַגַּלִּילִי, לְכֵן הוֹשִׁיּוּ לְבִנּוֹת צִלְפַּחַד, לומר לְמַה נִגְרַע. וְעַל דֶּרֶךְ הַצַּח, מִצִּינּוּ בִּיּוֹסֵף לְשׁוֹן דּוֹמָה לִיִּגְרַע וְנִגְרַע, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: וַיִּגְעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלְמָתָּ. מִכַּח גַּעֲרָה זֶה הִיָּה יוֹסֵף נוֹחַ לֵאחֲזִי עַד יוֹם מוֹתוֹ, וּמִכַּח זֶה הִיָּה צִאֲצִיּוֹ וְכֵן כָּל הַנְּסֻמְכִים אֵלָיו, דְּבָקִים בְּמִקּוֹם ב"ה וּבְמִצְוֹתָיו. וְאֲשֶׁר עַל כֵּן נֶאֱמַר גַּם בְּבִנּוֹת צִלְפַּחַד וְגַם בְּטַמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם, לְמַה יִגְרַע לְמַה נִגְרַע.

כֹּזִיג הֶרֶב עֲמַרְם אֵיזִנְשִׁיין נר"ו. וְרֵאשִׁיתָה אֲתָהּ וְנִאֲסַפְתָּ אֶל-עַמִּיךָ גַם-אֲתָהּ כְּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֶהְרֹן אֲחִיךָ:

נִרְאָה שֶׁהִטְעַם שֶׁהִפְסִיקוּ בִּירֵאִית אֹתָהּ וְנִאֲסַפְתָּ אֶל עַמִּיךָ גַם אֲתָהּ, [וְלֹא הִטְעִימוּ: וְרֵאשִׁיתָה אֲתָהּ - וְנִאֲסַפְתָּ אֶל-עַמִּיךָ גַם-אֲתָהּ כְּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֶהְרֹן אֲחִיךָ:], הוּא מִשׁוֹם שֶׁעִיָּקַר הַעֲנִין הוּא עֲצֵם מִה שֶׁאִמְרַן שֶׁהוּא יְמוֹת שֵׁם, אֲלֵא שֶׁאֲחִיכּ הוֹסִיף שֶׁהִמִּיתָה תִּהְיֶה בְּאֹפֶן שֶׁנֶּאֱסַף אֶהְרֹן אֲחִיו, כְּמִבּוֹאֵר בְּסִיפְרֵי (סוף פִּיִּסְקָא קְלוּ). אִם שִׁטְעַם מִיִּתְתֶּם שׁוּוֹה. וְכִמוֹ שֶׁפִּירַשׁ"י. וְהִנֵּה בִּיִּסְפְרֵי זֹטָאֵי אִמְרַן יֵרֵאִית אֹתָהּ וְנִאֲסַפְתָּ עַל מִנַּת וְרֵאִית - וְנִאֲסַפְתָּ. וְלִכְאוּרָה כּוֹוֹנָתָם לְדְרוֹשׁ מִהִסְמִיכּוֹת שֶׁל יֵרֵאִית אֹתָהּ - וְנִאֲסַפְתָּ אֶל עַמִּיךָ גַם אֲתָהּ לומר שֶׁהִאֲסִיפָה זֶה תִּנְאִי בְּרֵאִיָּה, וְאִיכּ י"ל שֶׁלְכֵן חִיבְרוּם.

הֶרֶב בְּצִלְאֵל אֶרִיאֵל נר"ו.

רֵאשׁ סֹדֵר כֹּז מוֹדִיעַ שֶׁבְּחֵן שֶׁל צְדִיקִים. שֶׁבַח אֶחָד מוֹפִיעַ בְּרִש"י כֹּאן כְּשֶׁנִּפְטְרִים מִן הָעוֹלָם מְנִיחִים צְרָכָן וְעוֹסְקִין בְּצְרָכֵי צְבוּר. שֶׁבַח נוֹסֵף מְבִיא רִש"י לְעִיל (יא:כו) רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אֹמֵר: בְּאֶרְבָּעָה מְקוּמוֹת בְּקֶשׁ מִשָּׁה מְלַפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִשְׁבִּיבוֹ אִם יַעֲשֶׂה שְׁאֵלוֹתָיו אִם לֹא. וְנִעֲנָה מִיָּד. רוּחַ ה' בְּמַנְהִיגִים מוֹזְכֵרֵת בְּרֵאשִׁי הַסְּדֵרִים: בְּרֵאשִׁית לֹז, בְּמִדְבַר כֹּז, דְּנִיאֵל ד', עֲזָרָא א', יִשְׁעִיָּה ה', תְּרֵי עֶשֶׂר, זְכֵרִיָּה כ'. אֶת הַפְּסוּקִים בְּמִלּוּאֵם הִבְאֵנוּ בְּבְרֵאשִׁית לֹז.

כֹּז טִז יִפְקֹד יי אֱלֹהֵי הַרוּחֹת אֲבִנֵי נֹר. יְרוּשָׁה בְּרַבְנוֹת וּמִיָּנִי קְדוּשָׁה. הִנֵּה כֵּהֵן גְּדוֹל מְלַבֵּד מִה שֶׁהוּא נִתְמַנֵּה שִׁיְהִיָּה רֵאשׁ לְכַהֲנִים, (ע"י רַמְבַּ"ם פ"ד כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ יב) וְזֶה מִיָּנִי שֶׁל שְׂרָרָה, יֵשׁ בּוֹ גַם קְדוּשָׁה בְּגוֹפּוֹ דּוֹמִיא דְּכֵלֵי שְׂרָת שֶׁנִּתְקַדַּשׁ גּוֹפּוֹ ע"י מִשִּׁיחָה. וְיֵשׁ לְחִקּוֹר הָאֵם גַּם בְּמִלְךְ יֵשׁ חִלוֹת קְדוּשָׁה, אִם דְּהוּי רַק מִיָּנִי שֶׁל שְׂרָרָה. וּבְשׁוֹת חַת"ס (או"ח סִימָן יב), כֵּתַב דְּמִלְךְ הוּי רַק מִיָּנִי בְּעֵלְמָא בְּלֵי חִלוֹת קְדוּשָׁה, "מִשָּׂא"כ כֵּהֵן גְּדוֹל יֵשׁ בּוֹ מִיָּנִי שֶׁל קְדוּשָׁה. וְז"ל: לֹא נֶאֱמַר יְרוּשָׁה אֲלֵא בְּמִלְךְ וְכִדּוּמָה לּוֹ כְּגוֹן שׁוֹטְרִים וְגַבְאֵי צְדָקָה וְסוֹפְרֵי הַדֵּינִין וּמְכִין בְּרִצּוּעוֹת, דְּבַהֵם אֵיכָא יְרוּשָׁה, אֲבָל כָּל מִיָּנִי קְדוּשָׁה אֵינֵן בְּכָלֵל יְרוּשָׁה, וּמִשׁוֹ"ה בְּעֵי בְּכֵהֵן גְּדוֹל קְרָא יִתִּירָה לְרַבּוֹת דְּבַה אֵיכָא יְרוּשָׁה וְכו'. וְכַעַת רוּאָה אֲנִי רֵאשִׁי אַחֲרוֹנָה גְּדוֹלָה מְכוּלָּן, וְהוּא דֵּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ (יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי פִּינַחֵס רַמְזוֹ תִּשְׁעוֹ) עַה"פ "יִפְקוֹד... אֱלֹקֵי הַרוּחֹת", שֶׁהִיָּה מִשָּׁה סְבוּר שֶׁבְּנֵי יוֹרְשִׁים מְקוּמוֹ וְנוֹטְלִים שְׂרָרָתוֹ, אִמְרַן לּוֹ

הקב"ה לא כמו שאתה סובר וכו', הרבה שרתך יהושע והרבה חלק לך כבוד והוא פורס את מחצלאות וכו', נַצַר תִּאֲנֶה יֹאכַל פְּרִיָהּ (משלי כו, יח), ע"כ המדרש. והנה מרע"ה בעצמו אמר "אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו", ואשר יכול לעמוד נגד רוח כל אחד ואחד כמבואר במדרש, ואילו לא היה יודע בבניו כל אלו המדות, לא היה מבקש להם גדולה, שהרי היה א"כ סותר את עצמו בתפלתו, אלא על כרחך היו הבנים ראויים לכך, והקב"ה לא אמר שיהושע יותר הגון לכך, אלא שסידר הספסלים ואת המחצלאות, וקשה הא כתיב "תַּחֲתֵינוּ מִבְּנֵינוּ (ויקרא ו, טו)", אלא על כרחך בכתר תורה לא נאמר זה, [כיון דזה מינוי קדושה], אבל אלעזר ירש גדולתו של אהרן, דבכהן גדול המצוה תחתיו מבניו, ולא ברבנות, וזה ראייה ברורה לפע"ד. עכ"ל.

אבל האבני נזר (יו"ד סימן ש"ב אות מא) כתב על דברי החת"ס וז"ל: במחכ"ת הרמה אינני רואה בזה ראייה כלל, דהרי באבות דר"נ (יו"ד סימן פ"א יד) מפורש שהקב"ה השיב למרע"ה "בניך לא עסקו בתורה", אבל אם היו עוסקים בתורה והיו ממלאים מקומו, היו יורשים גדולתו, עכ"ל. עוד הקשה האבני נזר, דהרי משה רבינו היה מלך (כדאייתא בובחים קב. וכ"כ הרמב"ם פ"ו בית הבחירה הי"א), א"כ גם אם בשררה של רבנות ליכא דין ירושה, עדיין קשה מדוע לא ירשו בניו ממנו את המלכות – והא כתיב "תחתיו מבניו" שהמלכות עוברת בירושה. ולכאורה מוכרח דאע"ג שמצד דין ירושה היו צריכים בניו של משה ליורשו, מ"מ כיון שלא היו ראויים לכך לא ירשו אותו.

כח לא בן לאשרי. מְלַבֵּד עֵלֶת תְּתִמִּיד. במגלה עמוקות (פרשת ראה ד"ה האופן השני), כתב דתיבת "מלבד", ראשי תיבות "מלוה לעני בשעת דוחקו", והרמז הוא, דצדקה והלוואה לעני מכפר כמו קרבן תמיד, ולכן עשר תעשר ר"ת "עולת תמיד", עכ"ד.

ויש להוסיף על דבריו, דג' התיבות של "מלבד עולת התמיד" גימטריה "בצדקה וגמילות חסדים הוי"ה א"ד א' חותם הדין יהפך לטוב". והיינו דע"י צדקה וגמילות חסדים יכולין לעשות תמיד יחוד ושילוב שני שמות הק' של הוי"ה ואדנות, להיות אחד, וזה הוי"ה א"ד א', ועיד"ו חותם הדין יהפך לטוב, יתהפך מידת הדין לרחמים ולטובה לנו ולכל בני ישראל אמן.

הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו כט יא שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מְלַבֵּד חֲטָאת הַכֹּפָרִים וְעֵלֶת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵיהֶם:

כיון שהפסיקו בימלכד חטאת הכיפורים ועולת התמיד, וחיברו את יומנחתה ונסכיהם, משמע שיומנחתה ונסכיהם זה ענין אחד. ולכאורה צ"ל שימנחתה מוסב על התמיד, ויונסכיהם מוסב על שני התמידים.

אך א"כ קשה למה המנחה הוזכרה רק על תמיד אחד, והנסכים הוזכרו על שני התמידים. ועוד קשה לפי מה שביארו בסיפרי (סוף פיסקא קמה) שיעל עולת התמיד בא ללמד שיעשו את המוספים אחר התמיד,¹⁵ שהרי המוספים באים לפני נסכי תמיד של בין הערביים, ולמה כתבו כאן שיביאם על נסכי שני התמידים.

ולפי מה שפירש"י שהכוונה שימלכד חטאת הכפרים ועולת התמיד ומנחתה, צריך להקריב את המוספים ואת נסכיהם. לא קשה הקושיות הנ"ל. אך מפיוסוק הטעמים לא משמע כן,

שא"כ היה ראוי להטעים: מְלַבֵּד חֲטָאת הַכֹּפָרִים וְעֵלֶת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ - וְנִסְכֵיהֶם:

אך הנה גם ללא הטעמים לא מובנים דבריו, שהרי רש"י כותב שיונסכיהם מוסב על יתעשוי, והרי בכל פרשת יוה"כ לא כתוב יתעשוי ולא שום לשון של עשייה. ועל כן נראה שפירש"י נדפס שלא במקומו, ודבריו מוסבים על הפסוק שבחג הביכורים (לעיל כח לא) מְלַבֵּד עֵלֶת הַתְּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשֶׂוּ תְמִימִם יְהִיוּ-לָכֶם וְנִסְכֵיהֶם: ושם זה מתאים עם פיוסוק

¹⁵ כן ביאר בשפתי חכמים את דברי הסיפרי שהובאו בפירש"י לעיל כח י. וכ"כ שם אבן עזרא.

הטעמים, שהרי שם יומנחתו מחובר ליעולת התמיד, ולכן פירש שם ש'תמימים יהיו לכם ונסכיהם מוסב על יתעשוי, שיעשו גם את נסכיהם, וגם יתמימים יהיו לכם.¹⁶ אך עדיין קשה שהרי רש"י כתב שכל יונסכיהם שכתוב בפרשה [מלבד בקרבנות החג], מוסב על נסכי המוספין. וא"כ גם כאן זה מוסב על המוספין, ועדיין קשה מהטעמים. ונראה שבשאר המוספין [מלבד חג הביכורים], יונסכיהם מוסב על קרבן התמיד, ולכן זה מחובר עם מנחת התמיד. וכמו בקרבנות החג. וכונת רש"י שדורשים מזה שכתוב את נסכי התמיד בלשון רבים יונסכיהם, שזה מוסב גם על המוספין, וללמד את חיוב הבאת יין לנסכים למוספין. ולכן בקרבנות החג שנסכי המוספין כבר הוזכרו במפורש, כתוב ברוב הימים יונסכה לשון יחיד, וכשכתוב שם יונסכיהם לשון רבים זה נדרש ללמד על ניסוך המים, [כמו שאמרו בסיפרי. פיסקא קנ. והובא בפירש"י בפסוק יח].

יש לציין כי בכת"י של פירש"י [כת"י מינכן. משנת דיתקצי"ג] לא מופיע כל הדיבור הזה. **א"ה. נחזי אנן. אע"פ שהמנחות והנסכים המלווים כל עולה וכל שלמים מפורשים בפרשת שלח הן על קרבן יחיד והן על קרבן ציבור, התורה טורחת לציין ולפרט בתמידים את המנחות והנסכים, בשבת את המנחות, בראש-חודש גם את הנסכים, ומכאן ואילך עד היום הראשון של סוכות ועד בכלל את המנחות, ואת הנסכים 'כמשפט'. ומחול המועד סוכות עד סוף החג, היום השמיני, מנחות ונסכים רק באופן כללי 'כמשפט' או 'כמשפטם'. וזה ברור מסברא שדין כל הנסכים שווה בראש-חודש ובמועדים שגם המוספים חייבים בהם. לכן כל ונסכה, ונסכו, ונסכיהם וכד' מתפרשים הן על התמידים והן על המוספים. איך מסתדר עם פסוק הטעמים, יעסקו בזה חכמים.**

תן להכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר גליונות <http://www.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

© ג'וא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©

¹⁶ ולכאורה הפסוק הנ"ל מסורס, וכאילו שכתוב 'מלבד עולת התמיד ומנחתו תעשו [את קרבנות המוספים, וגם את] ונסכיהם, תמימים יהיו לכם', והטעם שזה נכתב באופן זה, הוא ללמד את מה שאמרו שם בסיפרי שגם הנסכים צריכים להיות תמימים.